

FAQ om smertestillende håndkøbspræparater til voksne

1. Hvilke forskellige typer smertestillende håndkøbspræparater findes der?

Der findes smertestillende håndkøbsmedicin som tabletter, hvor det smertestillende indholdsstof er paracetamol [fx Panodil[®], Pamol[®] og Arax Extra^{®1}], ibuprofen [fx Ipre[®] og Ibumax[®]] eller acetylsalicylsyre [fx Kodimagnyl[®] og Treo[®]].

Arax Extra[®] og Treo[®] indeholder desuden koffein, mens Kodimagnyl[®] udover acetylsalicylsyre indeholder kodein. Kodimagnyl[®] indeholder også magnesiumoxid, der modvirker forstoppelse på grund af kodein.

Man kan også få paracetamol som suppositorier (stikpiller).

Desuden findes der gel og creme til lokal påsmøring på huden, der indeholder ibuprofen [fx Ipre[®]gel og Ibutop[®]], diclofenac [fx Voltaren[®]gel] eller piroxicam [Felden[®]].

2. Hvordan virker de hver især?

Paracetamol virker smertestillende og febernedsættende. Det anvendes mod smerter som fx hovedpine, menstruationsmerter og muskelsmerter eller ved feber. Paracetamol har generelt få bivirkninger og er derfor det smertestillende præparat, man hyppigst anbefaler.

Ibuprofen er et NSAID (non-steroid antiinflammatorisk lægemiddel). Ibuprofen dæmper inflammation (fx som følge af slag eller en forstuvning), virker smertestillende, febernedsættende og hæmmer sammenklumpning (aggregering) af blodpladerne og dermed blodets evne til at størkne. Ved inflammatoriske smertetilstande er den smertestillende effekt større end ved brug af paracetamol. Dette gælder fx ledsmerter og muskelsmerter. Ibuprofen kan desuden også bruges ved menstruationsmerter.

Acetylsalicylsyre er et NSAID og virker i store træk ligesom ibuprofen. Det har samme anvendelsesområde i forhold til smertetilstande, men har en længerevarende hæmning af blodpladernes sammenklumpningsevne. For de fleste smertetilstande er den smertestillende effekt den samme som ibuprofen, men da acetylsalicylsyre giver flere mavegener, bør acetylsalicylsyreholdige smertestillende lægemidler i udgangspunktet ikke vælges frem for ibuprofen.

Diclofenac og piroxicam er også NSAID'er. De findes som håndkøbsmedicin kun til udvortes brug (gel) og virker lokalt smertestillende. Geler, der indeholder ibuprofen eller diclofenac har bedre dokumentation for effekt end piroxicam, hvorfor det generelt anbefales at anvende geler med ibuprofen eller diclofenac fremfor piroxicam.

¹ Fås kun på apotek

Koffein virker opkvikkende og har i forbindelse med smertebehandling en mulig effekt ved visse typer af hovedpine. Ved brug af koffeinholdige smertestillende håndkøbslægemidler giver én tablet ca. samme mængde koffein som ½-1 kop kaffe.

Kodein er et opioid, som i kroppen omdannes til morfin. Ved brug af Kodimagnyl®, som blandt andet indeholder kodein, er mængden af kodein dog for lav til at have en egentlig smertestillende effekt. En tablet indeholder ca. 10 mg kodein som omdannes til ca. 1 mg morfin. I højeste daglige dosering (8 tabletter) fås der derved ca. 8 mg morfin, hvilket formodentlig ikke giver en smertestillende effekt.

3. Hvad har de forskellige præparater af bivirkninger?

Paracetamol kan give alvorlig leverpåvirkning, men har generelt få bivirkninger, når det anvendes i de anbefalede doser.

Ibuprofen kan give bivirkninger i form af mavesmerter og diarré, hvor udvikling af mavesår er den mest alvorlige. Ibuprofen kan i sjældne tilfælde føre til alvorlige hjertetilfælde, særligt for personer med hjertesygdom eller i risiko for hjertesygdom. Generelt øges forekomsten af bivirkninger ved øget behandlingsvarighed og stigende doser. Derimod øges virkningen ikke tilsvarende ved dosisøgning. Man anbefaler derfor kun brug af ibuprofen i lavest mulige dosis (højst 400 mg 3 gange dagligt) i kortest mulig tid.

Ved lokal anvendelse er der generelt få bivirkninger, hvor den hyppigste er lokal hudirritation.

Acetylsalicylsyre har i store træk samme bivirkninger som ibuprofen, og der ses også en øget forekomst af bivirkninger ved øget dosis og behandlingsvarighed. Ligeledes bør acetylsalicylsyre mod smertetilstande anvendes i kortest mulig tid og i lavest mulig dosis. Der er øget blødningstendens, fordi acetylsalicylsyre hæmmer blodpladernes sammenklumpningsevne langvarigt.

Diclofenac og piroxicam til lokal anvendelse ved påsmøring af gel har generelt få bivirkninger. Den hyppigste er lokal hudirritation.

4. Hvor meget må jeg tage?

Paracetamol:

Tablet: 1-2 tabletter (1 tablet: 500 mg) højst 4 gange dagligt.

Suppositorier (stikpiller): 1-2 suppositorier (1 suppositorie: 500 mg) højst 4 gange dagligt

Arax Extra®: 1-2 tabletter (1 tablet: 500 mg paracetamol, 65 mg koffein) højst 3 gange dagligt.

Ibuprofen:

Tablet: 1-2 tabletter (1 tablet: 200 mg) højst 3 gange dagligt.

Ipren® gel: Påsmøring på et mindre hudområde i et tyndt lag højst 3 gange dagligt.

Ibutop®: Påsmøring på et mindre hudområde i et tyndt lag højst 4 gange dagligt.

Acetylsalicylsyre:

Treo®: 1-2 tabletter (1 tablet: 500 mg acetylsalicylsyre, 50 mg koffein) højst 4 gange dagligt.

Kodimagnyl®: 1-2 tabletter (1 tablet: 500 mg acetylsalicylsyre, 9,6 mg codeinphosphathemihydrat, 150 mg magnesiumoxid) højst 4 gange dagligt.

Diclofenac:

Voltaren®gel: Påsmøring på et mindre hudområde i et tyndt lag højst 4 gange dagligt.

Piroxicam:

Felden®gel: Påsmøring på et mindre hudområde i et tyndt lag højst 4 gange dagligt.

5. Hvor lang tid går der, inden jeg kan mærke en virkning?

Paracetamol: Den smertestillende virkning indtræder typisk efter 30-60 min. og varer ved i 4-6 timer efter indtagelse.

Ibuprofen: Den smertestillende virkning indtræder typisk efter 1-2 timer og varer ved i 4-6 timer efter indtagelse.

Acetylsalicylsyre: Den smertestillende virkning indtræder typisk efter 30 min. (brusetabletter) og varer ved i 3-6 timer.

Diclofenac og piroxicam: Ved lokal anvendelse indtræder den smertestillende virkning typisk indenfor 1 time.

6. Hvad sker der, hvis jeg kommer til at tage for meget?

Paracetamol kan give risiko for alvorlig leverskade, som kan forekomme ved doser, der ikke er særlig meget højere end den maksimale daglige dosis (4 gram dagligt). Ved overdosis skal man søge læge med det samme, uanset om man har symptomer eller ej. De første symptomer på paracetamolforgiftning opstår først flere timer efter indtag. Typiske symptomer er kvalme, opkastning og mavesmerter. Senere kan der opstå symptomer på leversvigt og i alvorlige tilfælde behov for levertransplantation.

Ibuprofen kan ved overdosering give øget risiko for alvorlige bivirkninger som mavesår og blodprop i hjertet eller hjernen. Symptomerne vil vise sig inden for 4-6 timer, typisk i form af mavesmerter, kvalme, opkastning, sløvhed, hovedpine, tinnitus, svimmelhed, kramper og bevidsthedstab.

Overdosering ved lokal anvendelse er usandsynlig, med mindre der anvendes mængder langt over det anbefalede.

Acetylsalicylsyre kan give øget risiko for alvorlige bivirkninger som mavesår, blødning og blodprop i hjertet eller hjernen. Særligt svimmelhed, tinnitus og døvhed ses ved høje doser. Ved overdosering optræder symptomer som svedudbrud, kvalme, opkastning, hovedpine og forvirring. Ved svær forgiftning kan der forekomme hyperventilation, feber, rastløshed og skævhed i blodets syrebasebalance.

Diclofenac og piroxicam: Overdosering ved lokal anvendelse er usandsynlig, med mindre der anvendes mængder langt over det anbefalede.

7. Må jeg tage flere forskellige typer smertestillende præparater samtidig?

Det frarådes at tage acetylsalicylsyre [dvs. Kodimagnyl® og Treo®] sammen med et andet NSAID [fx Ipren® og Ibumax®], da det øger risikoen for bivirkninger og overdoseringssymptomer. Hvis du i forvejen får acetylsalicylsyre i lav dosis [fx Hjertemagnyl®], bør du tale med din læge, før du tager et NSAID samtidig. Man bør generelt ikke kombinere forskellige smertestillende NSAID præparater.

8. Er der nogen personer, der ikke må anvende håndkøbsmedicin?

Tal med din læge eller apoteket om, hvilke smertestillende lægemidler der er bedst for dig, hvis du er i samtidig behandling med andre lægemidler.

Paracetamol: Personer, som har nedsat lever- eller nyrefunktion bør kun efter lægelig anvisning tage paracetamol, fordi det primært nedbrydes i leveren og nyrerne.

Ibuprofen: Personer, som har astma, aktuelt har eller tidligere har haft mavesår eller mavesmerter, hjertesygdom, nedsat lever eller nyrefunktion samt gravide bør kun efter lægelig anvisning tage ibuprofen.

Acetylsalicylsyre: Personer, som har astma, aktuelt har eller tidligere har haft mavesår eller mavesmerter, hjertesygdom, nedsat lever eller nyrefunktion samt gravide bør kun efter lægelig anvisning tage acetylsalicylsyre. Børn under 15 år med feber bør ikke tage acetylsalicylsyre (pga. risiko for Reyes syndrom i forbindelse med virusinfektion).

Sundhedsstyrelsens generelle anbefalinger om brug af smertestillende håndkøbsmedicin

- Husk altid at læse indlægsseddelen, inden du anvender et lægemiddel. Spørg din egen læge eller på apoteket, hvis du er i tvivl om noget af det, der står i indlægsseddelen.
- Anvend aldrig højere dosis end angivet på pakningen, med mindre det er anvist af en læge.
- Anvend lægemidlerne i kortest mulig tid og i lavest mulig dosis – behandling i mere end 3-5 dage bør ske i samråd med læge.

- Kontakt din læge, hvis du oplever bivirkninger eller kraftige smerter af ukendt karakter (dvs. smerter som du ikke har oplevet før eller vedvarende smerter på trods af brug af smertestillende lægemidler, der tidligere har kunnet behandle samme smerter).
- Kontakt din læge, hvis smerterne ikke aftager, eller hvis de forværres inden for få dage.
- Du kan selv indrapportere en bivirkning til Lægemiddelstyrelsen på www.meldenbivirkning.dk.
- Generelt anbefales det at anvende paracetamol fremfor et NSAID (fx ibuprofen) mod de fleste smertetilstande. Desuden anbefales paracetamol ved feber.
- Man skal være opmærksom på, at hyppig brug af smertestillende håndkøbsmedicin (>10-14 dage/måned) i sig selv kan give eller forværre eksisterende hovedpine.
- Husk, at du kan få faglig rådgivning på apoteket ved køb af håndkøbsmedicin.
- Er du i behandling med andre lægemidler, herunder blodfortyndende lægemidler, bør du søge rådgivning på et apotek eller hos din egen læge, inden du anvender håndkøbsmedicin.

Kilde: Indsatser for Rationel Farmakoterapi (IRF), Sundhedsstyrelsen.